

Tim Volckaert (1979) verkent doorheen zijn oeuvre een spectrum aan disciplines. De relatie tussen mens en landschap loopt als een rode draad door zijn acties, tekeningen, sculpturen, installaties, fotografie en schilderijen. Hoe verhoudt de mens zich tot zijn omgeving? En hoe komt dat tot uiting in de kunstgeschiedenis? In een recente reeks schilderijen analyseerde hij typische portretten (in de renaissance en later) waarin rijke burgers zich met een zekere zelfingenomenheid laten portretteren tegen een landschappelijk decor, dat vooral moet dienen om hun weelde verder tentoon te spreiden. Die dualiteit deconstrueerde en corrigeerde hij eerder al in mysterieuze schilderijen, waarin voor- en achtergrond, mens en landschap harmonieus in elkaar overgaan. In zijn nieuwste werken denkt Volckaert verder na over hoe machtsstructuren – van de mens tegenover de omgeving, maar ook van mensen onderling – zichtbaar zijn in de kunstgeschiedenis.

In de BBC-reeks ‘Ways of Seeing’, beschrijft John Berger hoe vrouwelijke naakten in de kunstgeschiedenis louter bestaan voor het kijkplezier van de heteroseksuele man, die het werk bovendien kan bezitten. Slechts zeer zelden kijken naakte vrouwen, die hun lichaam sierlijk, maar passief tentoonspreiden, terug naar de toeschouwer. Daartegenover staat een traditie van portretten van mannelijke leiders en prominenten, die bulken van haast weerzinwekkend machtsvertoon en ostentatieve viriliteit.

Het ontstaan van dergelijke portretten vanaf de renaissance loopt parallel aan een groeiende expansiedrang en de verovering, en bijgevolg onderwerping, van de wereld door rijke Europese mogendheden. In die schilderijen sluipen (intentioneel of onbewust) heel wat symbolische referenties aan de viriliteit van de geportretteerden: een obelisk op de achtergrond, een steigerend paard, een uitgestoken zwaard – allemaal relatief duidelijke fallische vormen. Een goed voorbeeld is het bekende ‘Bonaparte franchissant le Grand-Saint-Bernard’ van Jacques-Louis David (1801). Napoleon zit op een steigerend paard, en wijst naar boven: ook de hemel kan hij veroveren. In ‘The Back King’ isoleert Volckaert deze opwaartse beweging.

Bovendien zijn de geslachtsdelen van de man in gelijkaardige statieportretten – weliswaar bedekt – vaak zeer geprononceerd in beeld gebracht. Volckaert isoleert zo’n bulkende, strakke broek in ‘Napoleon’, dat onze aandacht vestigt op een wrange waarheid: de (kunst)geschiedenis, en bij uitbreiding de hele wereld is accomoderend afgestemd op de heteroseksuele man. In die context evoceert hij ook het thema van de vrouwelijke pop (is het een mannequin of een sekspop?) als ultieme voorbeeld van passiviteit en objectivering.

Een andere, misschien minder voor de hand liggende, getuige van de toenmalige expansiedrang is ‘Scène d’un Naufrage’ (beter bekend als ‘Het vlot van de Medusa’) van Théodore Géricault (1818-19). Ook in deze compositie zit een duidelijke opwaartse beweging. In de manier waarop een losgeslagen zeil rond de mast gedraaid zit, ziet Volckaert niet alleen een fallische referentie, maar ook een associatie met zogenaamde ‘broekschilders’: kunstenaars die in de 16de eeuw werden gevraagd om het geslacht van eerder geschilderde naakten te bedekken. Ook deze mast bestudeert hij in enkele schilderijen als signaal van de ‘fallische’ machtsverhoudingen die achter het werk en het verhaal schuilen.

In een nieuwe reeks schilderijen, die niet zonder reden langwerpig en verticaal zijn, legt Volckaert onder meer dit mechanisme in de kunstgeschiedenis bloot. Het ontbreken van een achtergrond maakt het abstracte beeld geprononceerder. In ‘Monte Mentum’ en ‘Cutscape (the painting)’ doemt een hint van een romantisch landschap op als een fallische obelisk, als enige vorm uitgespaard tegen een zwart vlak. Andere werken in de serie echoën dezelfde vorm, maar in een spel met hedendaagse objecten. Er is een bevrijding voelbaar in het laten varen van alle conventies van voor- en achtergrond en perspectief – de vaardigheden waarmee een kunstenaar traditioneel zijn meesterschap kan bewijzen.

Tamara Beheydt, maart 2021